

Ioan ȚICALO

UN TITLU MODEST ȘI O CARTE REDUTABILĂ

„Dragoș Vodă, așa povestesc oamenii că, dacă au descălecat Țara Moldovii, au descălecat târgul Siretiului”

(Ion Neculce)

Omul-furnică, acesta este profesorul pensionar Franz Pieszczoach, cel ce muncește pe brânci și nu-și trîmbează niciodată realizările. Ultima sa carte, prea bine tocmită, scrisă în colaborare cu fiica Francesca-Iulia, profesor la Liceul „Lațcu Vodă”, pre titlul ei *File din istoria orașului Siret* (Biblioteca „Miorița”, Cîmpulung Bucovina, 2009), este mărturia a peste douăzeci de ani de cercetări și reprezintă un eveniment editorial.

Așadar, prima capitală a Moldovei, avînd cea mai veche mențiune în 1340 sub forma Cereth, peste exact 610 ani este retrogradat, în 1950, aflăm din minuțioasa monografie, devenind un biet centru de comună peste alte șase localități limitrofe. Situația aceasta nedemnă și umilitoare în care a fost aruncat de comunismul atotbiruitor a durat pînă în 1956, cînd Siretului i se acordă statut de centru raional.

Cartea trece în revistă perioadele de glorie și de regres ale urbei, unde a descălecat Dragoș, prezent pînă astăzi în toponimie, căci locul unde siretenii l-ar fi întîmpinat a rămas în amintirea acestora cu denumirea de Drăgușeni sau Drăgușanca. Aflăm în continuare că domnia lui Lațcu i-a dat orașului o strălucire deosebită și că acest interval, caracterizat prin introducerea primului sistem monetar din țară (*marca moldovensis*), a însemnat, după istoricul Ștefan S. Gorovei, *prima recunoaștere europeană a Moldovei ca stat independent*.

Interesant și totodată provocator e capitolul *O domnie uitată – Sas Vodă (1354-1359)*, unde autorii analizează cu atenția cuvenită, exprimîndu-și pertinent părerea în legătură cu prezența pe tronul Moldovei a celui ce avea să primească porecla de Sas, în limba maghiară Vulturul. Cum *istoricii marxiști au negat existența* acestui voievod, confirmată prin diploma regelui Ludovic cel Mare din 2 februarie 1365 și de volumul *Istoria României în date, culturnicii locali*, afirmă autorii, au făcut o mare gafă atunci cînd, în 2000, *au fost așezate busturile voievozilor care au rezidat în orașul Siret, au pus pe soclul bustului lui Sas Vodă o placă de marmură cu numele lui Alexandru cel Bun*. Cert este că Sas a fost înlăturat de la domnie de Bogdan, caracterizat în culori nu tocmai favorabile în diploma pomenită: *Căci Bogdan și fiii lui, prin lucrarea diavolului, dușmanul neamului omenesc, depărtîndu-se de la credința ce ne datorau au trecut pe*

ascuns din zisul nostru regat al Ungariei în suspomenita noastră țară moldovenească care caută să o păstreze în paguba Majestății Noastre.

Istoria sireteană, citim în volum, nu a fost scutită de o întîmplare cu totul bizară: Lațcu Vodă, împreună cu un grup restrîns de boieri, se convertește la catolicism, poporul rămînînd ortodox. Mai mult, nu-l urmează nici măcar doamna sa Ana, ceea ce îi provoacă îngrijorare Papei Grigore al XI-lea, care îi atrage atenția în scris *ca nu cumva din cauza conlocuirii cu acea soție să te lași îndemnat de dînsa în vreun chip și să te retragi de la sfînta mărturisire pe care ai făcut-o numitei biserici*. E imposibil de știut dacă gestul domnitorului a izvorît din convingere ori din rațiuni politice, tradiția spune însă că a fost înmormîntat *în ritual ortodox în necropola familiei de la Rădăuți*.

Ultimul domn din Siret, Petru I Mușat, autointitulat *Petrus waiwoda, Dei gratia dux Terrae Moldaviae*, a pus bazele ierarhiei Bisericii Ortodoxe din Moldova, înființînd în 1382 Mitropolia țării cu sediul la Rădăuți, ulterior mutînd-o la Suceava, prin ridicarea bisericii Mirăuți, și a lărgit granițele statului, asigurîndu-i ieșirea la Marea Neagră prin ocuparea portului Cetatea Albă. Avea să lase la moarte fratelui său Roman *o țară prosperă, a cărei prietenie era căutată*.

Ce se poate remarca din această primă parte? Faptul că, dincolo de o bogată informație științifică, prelucrată de un istoric experimentat, pentru care primatul rigorii și al adevărului a devenit o plăcută obsesie, răzbate din text o sinceră și aleasă vibrație sufletească, așezînd în fața cititorului modelul unui oraș martir (de la prima invazie consemnată a mongolilor din 1241, care au distrus o cetate teutonică aflată pe un deal din estul localității, toponimul Ruina fiind, conform tradiției, mărturia evenimentului respectiv, pînă la grozăviile din Primul și Al Doilea Război Mondial, cînd Siretul a suferit nemaipomenite distrugereri și a fost jefuit cu nesăbuită lăcomie de hoardele rusești), unde toleranța etnică și religioasă a fost mereu la ea acasă. Un vechi exemplu în acest sens este prezența armenilor, într-un număr atît de mare, încît Alexandru cel Bun se gîndește la un moment dat să înființeze la Siret o episcopie armenescă, dînd dovadă de *o largă toleranță religioasă, nemaîntîlnită nicăieri în Europa medievală*.

Reținem din carte un aspect cât se poate de important: Siretul a avut pecete, steag, stemă și patron, însemne care îl deosebeau de alte orașe ale țării, cel mai vechi sigiliu, aflat pe un hrisov din 21 februarie 1653, are chipul Sfântului Ioan Botezătorul, o stea în dreapta sus, cu legenda în limba slavonă – *Ioanî Krîstitel*. Drapelul târgului Siret, cel ce însuflețea în vechime cetele de târgoveți din oastea domnească, avea culoare albastră, iar în mijloc icoana aceluiași sfânt, cel ce face legătura dintre Vechiul și Noul Testament.

Stema de astăzi a urbei a păstrat, prin imaginea lăsată de harul regretatei artiste Ioana Nistor, același chip al celui mai mare om născut din femeie, o coroană murală cu trei turnuri, semn că Siretul este un oraș vechi și că a fost pe vremuri cetate și prima capitală a Moldovei medievale, și trei lacrimi de argint, semn că orașul a avut de suferit de pe urma odiosului pact Ribbentrop – Molotov și că se află în

imediată apropiere a liniei Aurel Onciu – Omelian Popowicz.

Volumul discutat conține douăsprezece capitole, la sfârșitul cărora se întinde pe nu mai puțin de 22 de pagini o cronologie demnă de invidiat, prima mențiune fiind din anul 950 d. Chr., cu referire la râul Siret, sub forma *Seretos*. Scrisă cu maximă responsabilitate, cartea, bazată pe o vastă bibliografie (peste 130 de lucrări), impresionează nu doar sub acest aspect, ci și prin aceea că cei doi autori, analizând documentele de arhivă, își exprimă părerea într-un mod cât se poate de convingător. E o lucrare de referință și o încununare a unor decenii de cercetare, iar siretenii nu au decît a se mîndri cu asemenea profesori, care gîndesc profund și muncesc întru slava urbei lor, căci, nu-i așa?, *omul sfințește locul*.

Gheorghe C. PATZA

ISTORIE ȘI CULTURĂ ROMÂNEASCĂ (pagini regăsite)

Filologul, juristul și omul de cultură ieșean Vasile Diacon a publicat cartea cu titlul de mai sus (Ed. Tipo-Moldova, Iași, 2009, 194 pagini), conținând mai multe articole și recenzii. Meditînd asupra subtitlului, *Pagini regăsite*, constatăm că unele dintre ele reprezintă detalii ale problematicei dezbătute anterior, iar altele o aplecare asupra unor subiecte de limbă și literatură veche.

Nu lipsesc din cuprins recenzii de unii scriitori și oameni de cultură, studii cu privire la evenimente de interes național, dar și omagii adresate unor personalități, magiștri sau modele culturale ale autorului.

Volumul se deschide cu studiul *Despre variabilitatea (micro) toponimelor și limitele ei (bazinul Suha Bucovineană, județul Suceava)*, în prelungirea problematicei tezei sale de doctorat în istorie, intitulată *Vechi așezări pe Suha Bucovineană (Pagini monografice)*. Este un studiu dens, ce demonstrează aprofundarea subiectului de către autor, cu un rezumat în limba franceză. Plecînd de la cercetările sale mai vechi, Vasile Diacon își propune să evidențieze raporturile dintre realitatea toponimică a unei zone date și variația respectivelor denominații înregistrate în unele hărți fizice, administrative, cadastrale, silvice etc., aparținînd diferitelor epoci.

Pasiunea autorului pentru istoria și cultura românească veche sublimăază în studii ca: *Nicolae Cartoajan și literatura*

română veche, „Leucaida” lui Asachi în versiune românească, *Geovenale Vegezzi Ruscalla în paginile „Familiei”* (personajul fiind un prieten al românilor din Italia, reprezentant al culturii noastre la Torino), *Vechi monumente de limbă română în atenția specialiștilor* (codice, cazanii, legende, învățături, Manuscrisul de la Ieud).

Alte studii din domeniul limbii române cuprinse în volum sînt *Neologismul în lexicografie și Istoriografia românească la zi*, ultimul fiind o recenzie a *Enciclopediei istoriografiei românești*, apărută sub coordonarea prof.univ.dr. Ștefan Ștefănescu.

Bucovinean de origine, omul de cultură Vasile Diacon își îndreaptă preferințele în special spre cărțile bucovinilor. Astfel, *Radiografia etno-folclorică a unui sat bucovinean* este recenzie a cărții etnologului Nicolae Cojocaru, *Pîrteștii*

de Sus – o așezare din Bucovina, iar *Fundul Moldovei, străveche vatră de cultură românească*, o recenzie a monografiei *Fundul Moldovei, o așezare din ocolul Cîmpulungului bucovinean*, de Filon Lucău-Dănilă și Dumitru Rusan.

Dar preferințele autorului cărții *Istorie și cultură românească* se îndreaptă și spre literatura actuală. Studiul *Gheorghe C. Patza și molii magistraturii* îl prezintă pe scriitorul bucovinean, cu accent pe noul său volum de proză scurtă intitulat *Robe cu molii*, realizat printr-o scriitură plină de ironie și umor.